

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Maarten van der Goes van Dirxland [1751-1826], Nederlands eerste minister van Buitenlandse Zaken

Waldeck, P.W.

Citation

Waldeck, P. W. (2017, November 15). *Maarten van der Goes van Dirxland [1751-1826], Nederlands eerste minister van Buitenlandse Zaken*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/55510>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/55510>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/55510> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Waldeck, P.W.

Title: Maarten van der Goes van Dirxland [1751-1826], Nederlands eerste minister van Buitenlandse Zaken

Issue Date: 2017-11-15

De omslag [1804]

Het nieuwe jaar begon meteen al in mineur. Het Wetgevend Lichaam weigerde de begroting voor 1804 goed te keuren. Er werd een tekort van maar liefst veertig miljoen gulden verwacht. De situatie van de staatsfinanciën nam wanhopige vormen aan. Van der Goes moest andermaal Schimmelpenninck op pad sturen om namens het Staatsbewind de Eerste Consul te overtuigen van ‘de volstreckte onmogelijkheid voor deze Republiek om langer te volharden in de bekostiging van zo drukkende en ’s lands financiën totaal abimerende oorlogsoperaties’ waartoe de Republiek zich het vorig jaar had moeten verbinden.¹ De ambassadeur repliceerde dat na zijn herhaald beklag over de financiële eisen nieuwe reclames geen enkel effect zouden sorteren. De enige mogelijkheid die overbleef was een rechtstreeks beroep van het Staatsbewind op Napoleon. Daarmee zou het ongetwijfeld zijn twaalfkoppige hoofd in de strop van politieke zelfmoord steken. De Eerste Consul zou, zoals Schimmelpenninck aan Van der Goes persoonlijk schreef, een dergelijke ‘smeebede’ beschouwen als ‘voortkomende uit een geest van anglomanie, van resistentie van zijn vues, van trouweloosheid in het nakomen van verbintenissen. Misschien wel als uitwerksel van een heimelijk doel om buiten de oorlog te geraken, om een neutraliteit te kunnen negotiëren en meer van dergelijke imputaties.’ De ambassadeur achtte de mogelijkheid van ingrijpen door Napoleon in de binnenlandse aangelegenheden van de Republiek dan reëel.²

De voorbode daarvan nam de persoon aan van een nieuwe Franse opperbevelhebber in de Bataafse Republiek, Auguste de Marmont. Deze generaal matigde zich nog meer dan zijn voorgangers grove inbreuken op de waardigheid van de Republiek aan en toonde, niet alleen plaatsvervangend, de Franse minachting voor het Staatsbewind. Marmont had, als wapenbroeder van Napoleon in Egypte (en latere afvallige),

diens oor zonder tussenkomst van de ministers Talleyrand en Berthier of Sémonville. De generaal speelde ambassadeur Sémonville allengs geheel weg. Marmont liet zijn eigen oor gewillig hangen naar de in-fluisteringen van vertegenwoordigers van de oppositie in de Republiek, zeg maar de linkse patriotten, maar ook van katholieken die zich in het landsbestuur achtergesteld voelden. Deze informanten waren uit op een nieuwe staatsvorming. Zij hoopten dat een echte democratisering van het bewind zou leiden tot meer zelfverzekerd en slagvaardig optreden in de moeilijkheden waarin de Republiek verkeerde.

Buigend riet

Van der Goes zag het met lede ogen aan. Het jaar 1804 werd voor hem een omslagpunt. Nu zijn 'queeste' naar neutraliteit op niets was uitgelopen, richtte hij zijn aandacht geheel op het naakte voortbestaan van de staat. Daarvoor was prioriteit tijd te winnen door in ieder geval de 'inwendige onafhankelijkheid', zoals Schimmelpenninck het noemde, zo lang mogelijk te handhaven. De onvrede over het bewind ontging hem uiteraard niet. Van der Goes schetste al in februari aan Schimmelpenninck de sombere ontwikkelingen: 'ik ben van differente zijden geïnformeerd, dat er woelingen plaats hebben onder de warme misnoegden. De Amsterdammers zouden hunne conciliabules hebben bij de Franse commissaris [in Amsterdam] Gohier, en de Hagenaaers bij de heer Hahn. Ook is de Franse ambassadeur mij gister komen informeren, dat enige van dat soort misnoegden, zonder personen te noemen, bij hem geweest waren en hem onder de grootste vleitaal voor de Eerste Consul hadden te kennen gegeven, dat de principes verguisd werden en de vrijheid te veel beperkt [Sémonville beweerde dat hij deze heren onverrichter zake had heengezonden]. Dat het schip van de staat, getuigd zoals het thans is, lang zal zeilen, geloof ik nooit, en hoezeer ik anti-presidents ben geweest, zie ik allengs dat nood daartoe zal dwingen.'³ En een paar dagen later voegde hij daaraan toe: 'Ons gouvernement is gans niet bemind bij onze natie, en wat men daarvan moge zeggen, daar is geen vertrouwen onder de leden.'⁴

Van der Goes kwam tot het besef dat het twaalfkoppige Staatsbewind een mislukking was. In plaats van verzoening, eendracht en regeerkracht, zaaide het door zijn eigen interne verdeeldheid tweedracht en jaloezie tussen de 'partijenschappen'. De politiek raakte verlamd. Door de heterogene samenstelling van het bewind had hij voortdurend te

maken met besluiteloosheid of broze compromissen, met name in de betrekkingen met Frankrijk. Tegenover het Staatsbewind had Van der Goes weliswaar dezelfde afhankelijke positie als Talleyrand tegenover Napoleon, maar het tevredenstellen van twaalf meesters werd de secretaris van staat vaker te veel. Bovendien beschikte hij niet over het ‘speelse’ en vindingrijke karakter van zijn Franse tegenvoeter.

De heterogeniteit binnen het Staatsbewind uitte zich vooral in de tegenstelling tussen patriottische regenten en de meer principieel republikeinse patriotten. De Wit beschouwde de tweedracht als onderdeel van de strijd tussen ‘aristocratie’ en ‘democratie’.⁵ Tot de eerste factie behoorden mensen als Bicker, Brantsen en Van Haersolte. Tot de tweede Besier, Bijleveld en Spoors. Beide facties waren Frans-kritisch, maar de eerste gedoogde de lucratieve smokkelhandel met Engeland (vandaar de beschuldiging van ‘anglomanie’) en probeerde door schikken en plooiën de Franse overheersers zo veel en zo lang mogelijk op afstand te houden. De tweede factie was militanter. Zij voerde handhaving van het recht op onafhankelijkheid hoog in haar vaandel en rekende op steun van Napoleon voor hun ware republicanisme. Beide facties leden aan zelfbedrog. Van der Goes schaarde zich instinctief bij de eerste groep. Zijn voorkeur voor gematigde politiek en wellicht toch ook zijn afkomst speelden hierbij een rol. Belangrijker lijkt zijn jarenlange ervaring met de haalbaarheid der dingen – het verschil tussen gelijk hebben en gelijk krijgen – en zijn nu ultieme beleidsdoel: het zo veel mogelijk bewaren van zelfstandigheid, hopende op betere tijden. In de ogen van Van der Goes zouden de niet zelden confronterende en soms onbesuisde opvattingen van de republikeinse patriotten eerder contraproductief werken. In de relatie met Frankrijk was Hollandse directheid dikwijls niet het meest succesvolle diplomatieke instrument.

Een politiek van schikken en plooiën, van ‘buigend riet’, was in het napoleontische tijdperk zeker niet exceptioneel, afkeurenswaardig of immoreel. Alle door Frankrijk overheerste landen in West-Europa hanteerden deze methode. En zelfs grote mogendheden als Oostenrijk en Pruisen ontkwamen niet aan dit soort beleid dat in meer recente tijden de ominieuze betiteling van *appeasement* kreeg.⁶ Onder de penibele financiële omstandigheden was de Bataafse Republiek wel bereid naar vermogen een bijdrage te leveren aan de gezamenlijke strijd tegen Engeland. Dit dicteerde een beleid van toegeven aan de Franse eisen in die mate dat de Franse autoriteiten net niet té ontevreden zouden zijn.⁷ Vertraging was in de praktijk daarbij het meest aangewezen instrument van verzet. Van der Goes moest daarbij wel steeds de Franse klachten

zien te ontcrachten. Tegelijkertijd moest hij in de gaten houden of de getoonde toegeeflijkheid aan de Franse eisen niet ontaardde in verdere afkalving van de soevereiniteit van de Republiek.

De verdeeldheid binnen het Staatsbewind kwam in de loop van 1804 pijnlijk naar buiten. Eerst door een ruzie over de politieke gezindheid van nieuw te benoemen leden van de Raad der Aziatische Koloniën. Vervolgens door de blamage van het weigeren door het Wetgevend Lichaam van de ratificatie van een vereffeningsverdrag met de Prins van Oranje – en de interventie van Napoleon daarbij. Ten slotte tegen het einde van het jaar door het gebrek aan coördinatie rond het verbod voor Bataafse beambten en militairen om bevelen aan te nemen van de Franse autoriteiten (Marmont!) ter bestrijding van de smokkelhandel. In deze drie kwesties stonden de facties van regenten en democraten tegenover elkaar. In beide laatste gevallen was er zeker sprake van zelfbedrog inzake de soevereiniteit die het bewind nog meende te kunnen uitoefenen. Voor Napoleon vormden deze incidenten het bewijs van de trouweloosheid van de Bataafse bondgenoot. Zij waren ook de directe aanleiding tot verandering van het staatsbestel van de Republiek en de verheffing van Schimmelpenninck tot raadpensionaris.

Afrekenen met Oranje

In het voorjaar speelde de zaak van de reorganisatie van de Aziatische Raad. Het Staatsbewind achtte deze nodig om het centrale gezag over dit belangrijke lichaam te versterken en de invloed van de democratische patriotten sterk te verminderen. Een aantal patriottische leden van de Raad, onder wie critici van het Staatsbewind als Samuel Wiselius, moest het veld ruimen. Wiselius pikte zijn ontslag niet, evenmin als een beschuldiging van fraude. Hij bespeelde handig de publieke opinie en deponeerde bij generaal Marmont zijn kritiek op het Staatsbewind, die aansloot bij die welke de generaal van andere oppositionele patriotten had ontvangen.⁸ Geschrokken door de reacties draaide het Staatsbewind na tussenkomst van Besier en de zijnen de voorgenomen benoemingen grotendeels terug en trok het ook de beschuldiging van fraude in. Wiselius bleef echter buiten de boot. Zijn wrok speelde hij in de zomer uit. In een serie pamfletten bracht hij het Staatsbewind, en dit keer ook Van der Goes, in grote verlegenheid. Toen het bewind in augustus een verdrag tot vereffening van de particuliere vorderingen van het

Huis van Oranje op de staat ter ratificatie aanbood aan het Wetgevend Lichaam, stelde hij deze door de democratische leden van het bewind verfoeide overeenkomst aan de kaak. Wiselius maakte gebruik van het eerder door Besier aan hem geopenbaarde vermoeden dat er 'tripotage', omkoperij, in het spel was. Aangezien De Wit in zijn uitvoerige behandeling van deze zaak aan Van der Goes een rol van list en bedrog heeft toegeschreven, verdient de overeenkomst met de gewezen stadhouder en zijn Huis hier verdere aandacht.⁹

De kwestie vond zijn oorzaak in het vredesverdrag van Amiens van maart 1802. Daarin werd gestipuleerd dat het Huis van Oranje een compensatie zou ontvangen gelijkwaardig aan de particulier geleden geldelijke verliezen, alsmede aan die geleden als gevolg van de wijziging van de staatsorde in de Republiek.¹⁰ Een aanvullende door Schimmelpenninck bewerkstelligde conventie luidde dat deze schadeloosstelling in geen enkel geval en op geen enkele manier voor rekening van de Bataafse Republiek zou komen.¹¹ Napoleon zou namens Frankrijk de compensatie, in de vorm van territoire, op zich nemen. Deze compensatie werd geregeld in het verdrag van Parijs van 23 mei 1802 tussen Frankrijk en Pruisen, waarbij de Bataafse Republiek geen partij was.¹² Oranje kreeg Fulda, Corvey en enkele andere gebiedjes in Duitsland toegewezen, wat mogelijk was geworden door de secularisatie van kerkelijke eigendommen, afgedwongen door Napoleon. Een sigaar uit andermans doos, iets waar Frankrijk goed in was.

Niet alleen waren de Oranjes hevig teleurgesteld over deze aalmoes (wilde Napoleon het Huis van Oranje alsnog vernederen voor zijn verzet tegen Lodewijk XIV[?]), ook het Staatsbewind was verlegen met deze nogal magere uitkomst. Schimmelpenninck probeerde de erfprins in een gesprek te Parijs te overreden de schikking te accepteren. Naast de kwestie van de schikking meende de erfprins nog enige 'kleine objecten' af te rekenen te hebben met de Bataafse Republiek, waaronder bepaalde aan de kinderen van Willem V toebehorende lijfrenten of 'pilletgiften'. Schimmelpenninck antwoordde de erfprins daarop dat hij het standpunt van het Bataafs bewind over dergelijke vorderingen niet kende, maar dat hij zeker wist dat men zich altijd aan de beginselen van eer en billijkheid zou houden.¹³ Van der Goes liet de ambassadeur intussen weten: 'De portie is naar de zin van ons gouvernement, en ook naar de mijne, veel te gering, en ik heb *in mandatis* U te verzoeken alle krachten in te spannen om aan het huis van Oranje het best mogelijk erfdeel te bezorgen. Wij rekenen dit middel één der zekerste voor onze inwendige rust.' Op 4 juni reageerde Van der Goes op wat Schimmelpenninck had

geschreven over de ‘pillegiften’: ‘Uw bedoeling hebben wij zeer wel begrepen en uw medewerking tot verzachting van de pil wordt volkomen goedgekeurd.’¹⁴

Toen Van der Goes tegenover de Pruisische zaakgelastigde in Den Haag, Bielfeld, verklaarde dat verdere onderhandelingen over schade-loosstelling met het Bataafs gouvernement tegen de aanvullende conventie van Amiens zouden zijn, zei hij dat waarschijnlijk zonder bestu-dering van de tekst van het verdrag van Parijs. Daarin stond namelijk onder meer het volgende (artikel 9): ‘Dat Zijne Doorluchtige Hoogheid de Prins van Oranje, de Prinses en kinderen en erfgenamen zullen blij-ven genieten alle perpetuee en lijfrenten, welke zij hebben tot laste van de Bataafse Republiek, op dezelfde wijze als andere bezitters van renten tot lasten van gezegde Republiek die genieten.’ Hiermee werd bedoeld op de privébezittingen. Het Huis van Oranje kon hieraan het recht ont-lenen om de Bataafse Republiek vereffening te vragen van gemiste in-komsten tot 1802 (het verdrag van Amiens) voortkomend uit bezittingen die aan de staat waren toegevallen. De Prins van Oranje kreeg voor deze interpretatie steun van Pruisen, dat zijn gezant in Parijs, Girolamo de Lucchesini, opdroeg hierover contact op te nemen met het Frans gou-vernement. De Franse regering heeft zich tegen deze interpretatie niet verzet.

Het Staatsbewind was wel tot nader overleg bereid, maar toonde weinig lust tot serieus onderhandelen. De Republiek was geen partij geweest bij de totstandkoming van de overeenkomst van Parijs. Het Huis van Oranje legde een exorbitant hoge claim van dertig miljoen gulden neer. Tijdens het bezoek aan Brussel in juli 1803 had Talleyrand nadrukkelijk aan Van der Goes gevraagd hoe het met de onderhandelingen stond. De minister moet hem toen gezegd hebben dat de Franse regering volle-dig achter de uitvoering van de overeenkomst van Parijs stond en dat het Staatsbewind er goed aan zou doen daaraan mee te werken. Erkend moest worden dat ook zonder de overeenkomst van Parijs de Prins van Oranje recht van spreken had waar het ging om vereffening van gemiste inkomsten uit particuliere bezittingen tussen 1795 en 1802. In beginsel zou de Prins als particuliere partij de gang naar de rechter in de Bataaf-se Republiek hebben kunnen maken. Vermoedelijk was dat politiek te brisant. Het was evenwel Pruisen dat echte druk op de ketel zette. Berlijn was weliswaar eindelijk doorgekomen met de lang toegezegde erkenning van de Bataafse Republiek (hoog op het verlanglijstje van Van der Goes!),¹⁵ maar dreigde nu de overdracht van de Pruisische enclaves Zevenaar, Huissen en Malburgen uit te stellen als de Republiek niet tot

een vergelijk met de Prins kwam. Daarbij kwam nog de wens van het bewind om met een totale vereffening eens en voor altijd ‘af te rekenen’ met Oranje. Dit zou de Oranjepartij duidelijk maken dat herstel van het Huis van Oranje in Nederland er niet meer in zat en daarmee de patriotten het argument ontnemen zich niet te willen verzoenen met de (voormalige) Oranjegezinden. Er was voldoende staatsbelang om toch met vertegenwoordigers van het Huis van Oranje te gaan praten. Het Staatsbewind benoemde twee gedelegeerden, de Algemeen Secretaris van het Staatsbewind, Carel Hultman, en thesaurier-generaal Joan Arend de Vos van Steenwijk. De aanvankelijke claim van dertig miljoen kon, mede onder druk van Pruisen, worden teruggebracht tot tweeëntwintig miljoen gulden. Daarna liepen de besprekingen in Berlijn vast.

Sémonville gaf Talleyrand eind november 1803 een overzicht van de stand van zaken. De Bataafse gedelegeerden wilden het bijltje erbij neergooien. Om te voldoen aan de inzichten van de Eerste Consul, zo schreef hij, zou Van der Goes willen proberen een meerderheid van het Staatsbewind te verenigen achter een oplossing, indien kon worden voldaan aan twee principes: kort gezegd, eenmalige kwijting van alle achterstallige betalingen en rentes en afstand van iedere verdere vordering door de Prins tegen een vast bedrag ineens. Dat laatste was overigens een suggestie van Sémonville, die door de Pruisische regering werd gesteund en door Van der Goes werd overgenomen. De nieuwe Pruisische gezant Carl von Cäsar rapporteerde dat Van der Goes waarschuwde dat er sterke oppositie bestond binnen het Staatsbewind.¹⁶ Sémonville meldde eveneens dat de zaak politiek slecht lag. Er waren ook sterke argumenten om de hoge claim niet te accepteren. Geen van de leden van het Staatsbewind durfde zich in het openbaar over deze genoegdoening aan Oranje uit te spreken. Van der Goes had daarom Sémonville gevraagd van Talleyrand expliciete bevestiging te vragen van de steun van de Franse regering voor een – laatste – overeenkomst over schade-loosstelling. Dit zou helpen om de oppositie over de streep te trekken.¹⁷ Talleyrand reageerde echter niet.

Waarschijnlijk wederom onder druk van Pruisen besloot het Huis van Oranje water bij de wijn te doen. Om de steun van de Franse regering voor een redelijk akkoord te verwerven, reisde in februari 1804 een afgezant van de Prins, Maximiliaan baron d’Yvoy, naar Parijs waar hij contact zocht met Talleyrand. Het is niet duidelijk of de baron de minister persoonlijk te spreken kreeg, wellicht sprak hij met Joseph Alexandre Durant de Mareuil, chef van de Eerste Divisie (Noord-Europa) van het ministerie van Buitenlandse Zaken.¹⁸ D’Yvoy liet in ieder geval mer-

ken dat de Prins bereid was 'cadeaugeld' te betalen, indien men erin zou slagen het Bataafs gouvernement tot een aanvaardbare overeenkomst te brengen. D'Yvoy bedoelde een bedrag van vijfhonderdduizend gulden te verdelen over Berlijn, Parijs en Den Haag.¹⁹ Op 16 maart 1804 bevestigde Talleyrand de ontvangst van de communicaties van D'Yvoy en lichtte Sémonville in, zodat deze op de hoogte was mocht het Bataafs gouvernement hem daarover aanspreken. De onderhandelingen begonnen daarna weer, maar het ging nog steeds niet van een leien dakje. Volgens Robert Fagel, adjudant van de Prins en medewerker van D'Yvoy, waren bewindsleden als Rengers en Spoors alsmede secretaris van staat van der Goes overtuigd van de rechtmatigheid van de aanspraken van Oranje. Het bewindslid Van Hoogstraten noemde hen onrechtmatig. Spoors liet zelfs vertrouwelijk aan Cäsar weten 'dat hoe noodzakelijk hij ook het vernietigen van de betrekkingen tussen de Republiek en het Huis van Oranje oordeelde, hij tevens niet ontveinzen kon stellig te weten dat Bonaparte thans de opofferingen van dit gouvernement niet goedkeuren zou'.²⁰ In mei schreef Hultman in een particuliere brief aan de Bataafse gezant in Berlijn, Anthony van Dedem van de Gelder, dat de aanspraken waren gezakt naar vijf miljoen gulden. Men zocht intussen naar een systeem waarmee deze *lump sum* in termijnen zou kunnen worden voldaan.²¹ Van der Goes hield Schimmelpenninck op de hoogte van de ontwikkelingen, maar die verkoos op geen enkele informatie te reageren. Cäsar en Sémonville liepen de deur plat bij het Staatsbewind en Van der Goes om het Bataafs gouvernement tot spoedige afronding aan te moedigen, onder bezwering dat zulks de wens van de koning van Pruisen en de Eerste Consul was.

De Prins van Oranje had er een hard hoofd in dat zijn familie ooit betaald zou worden. Hij bleek bereid om het 'cadeaugeld' te verhogen naar zeshonderdtwintigduizend gulden. Hij vroeg D'Yvoy om van Parijs naar Den Haag te gaan teneinde de onderhandelingen daar samen met de gedelegeerden van het Huis van Oranje af te ronden en met Fagel te overleggen hoe dat geld het beste verdeeld zou kunnen worden. Fagel nam daartoe uit Brunswijk naar Den Haag een mondelinge instructie mee, waarvan hij een notitie maakte die bewaard is gebleven. Honderdduizend zou in Berlijn naar H. gaan (Haugwitz?), achtenveertigduizend naar Lucchesini, honderdtwintigduizend naar 'Parijs' (Talleyrand en zijn medewerkers 'D. en St. F.' Dit waren vermoedelijk Durant de Mareuil en Radix de Sainte-Foy) en honderdtwintigduizend naar 'Den Haag' (Sémonville, Cäsar?). Geen specifieke verwijzing naar Van der Goes noch Hultman noch Schimmelpenninck.²² In juni verscheen

D'Yvoy in Den Haag. Dat was voor Bijleveld en Besier aanleiding om te eisen dat hij binnen vierentwintig uur de stad zou verlaten. Voor zo'n aanzegging ontbrak echter een meerderheid in het Staatsbewind. Intussen coiffeerden Sémonville en Cäsar de baron openlijk, de Fransman onder meer door hem uit te nodigen in zijn loge van de schouwburg. Ondanks zijn achterdocht jegens Sémonville, meende Van der Goes geen reden te hebben aan de aanmoedigingen van de gezanten te twijfelen. Van der Goes kon evenwel geen officiële communicatie uit Parijs overleggen die de wens van Napoleon bevestigde. Toen er maar geen reactie kwam op zijn verzoek daartoe via Sémonville aan Talleyrand, had hij Schimmelpenninck opdracht kunnen geven te rappelleren. Dat deed Van der Goes niet, ook niet toen Besier daarom nadrukkelijk vroeg. Het was omstreeks deze tijd dat Besier ging vermoeden dat de zaak stonk en dat hij Wiselius daarover schreef.

Een blamage

De partijen kwamen uiteindelijk nader tot elkaar. Op 1 augustus werd het vereffeningeverdrag door de gedelegeerden van beide kanten getekend. Het Staatsbewind riep op 16 augustus het Wetgevend Lichaam in buitengewone zitting bijeen om het verdrag te ratificeren. Men had haast, want het Bataafs 'parlement' kwam normaal gesproken slechts twee keer, in het voorjaar en in het najaar, bijeen. Men rekende erop dat het verdrag zonder probleem zou worden afgestempeld. Wiselius zocht via zijn pamfletten de publiciteit en lichte hoogstwaarschijnlijk ook nu Marmont in, die meteen zijn keizer informeerde. Napoleon hoorde er nu voor het eerst van. Hij vroeg op 20 augustus Talleyrand om opheldering. Hij wilde weten welke rol Sémonville in deze zaak gespeeld had. Wat de keizer het meest stoorde, was ten eerste dat zonder zijn toestemming zijn naam was gebruikt en ten tweede de 'absurditeit' van het feit dat het Staatsbewind – op dit moment – wel vijf miljoen overhad voor de vereffening met het Huis van Oranje, maar beweerde zijn (financiële) verplichtingen voor de uitrusting van de vloot niet te kunnen nakomen.²³ Het Wetgevend Lichaam nam de tijd. De Commissie van Financiën vroeg om uitvoerige nadere toelichting en hield het voorstel aan. Cäsar deed een laatste poging om het Wetgevend Lichaam te overtuigen dat dit verdrag het legitieme uitvloeisel was van de overeenkomst van 23 mei 1802 en dat de Pruisische koning sterk geporteerd was van het voorgelegde akkoord. Hij vroeg Sémonville om zijn nota te ondersteu-

nen. Dat deed de Franse ambassadeur, maar oplettende lezers zouden opgemerkt hebben dat hij met omhaal van woorden slechts de nota van Cäsar schriftelijk in de aandacht aanbeval zonder enige verwijzing naar de steun van de Franse regering, laat staan de keizer. Sterker nog Cäsar meldde aan Berlijn dat Sémonville verlangde dat zijn demarche niet ter kennis kwam van de Franse ambassade. Hij vermoedde dat de Fransman in het licht van de ‘kostbare onderhandeling’ van D’Yvoy in Parijs zijn boekje te buiten was gegaan.²⁴

Napoleon, die op het punt van vertrek uit Boulogne naar Aken stond, nam onmiddellijk zijn maatregelen. Hij sommeerde Talleyrand en Sémonville zich terstond in Aken te melden. Ook liet hij Schimmelpenninck, met jaarlijks verlof op Nijenhuis, vragen naar Aken te komen. De keizer riep zijn andere Hollandse vertrouweling, viceadmiraal Ver Huell, commandant van de geplande Bataafse invasievloot, bij zich en gaf hem de opdracht met spoed naar Den Haag te gaan om namens de keizer aanneming van het verdrag te verhinderen. Ver Huell arriveerde op zaterdag 25 augustus in Den Haag, waar hij alleen de fungerend president van het Wetgevend Lichaam, Van Haersolte, thuis trof. Queysen, fungerend president van het Staatsbewind, was de stad uit. Sémonville was juist naar Aken vertrokken. Van der Goes bleek onvindbaar. D’Yvoy meldde de Prins de reden daarvan: Van der Goes was op huwelijksreis!²⁵ De stand van zaken begin augustus had Van der Goes niet weerhouden van zijn voornemen opnieuw te trouwen (zie hierna). Van Haersolte deed de volgende maandag verslag van zijn onderhoud met Ver Huell. Tumult in de vergaderzaal. Voor het Staatsbewind was het alle hens aan dek. Van der Goes werd in allerijl opgespoord en samen met Rengers, Spoor, Hultman en De Vos van Steenwijk in de vergadering van de Commissie van Financiën als getuige gehoord.²⁶ De secretaris van staat kreeg opdracht onmiddellijk een brief van het Staatsbewind aan Napoleon te redigeren om de achtergrond van het gewraakte verdrag uit te leggen. Ook voorzag Van der Goes Schimmelpenninck, die wegens ongesteldheid nog steeds niet naar Aken was vertrokken, van alle nodige achtergrondstukken om de toorn van de keizer te kunnen weerstaan en de beweringen van de oppositie in perspectief te plaatsen.²⁷

Tijdens een stormachtige zitting van het Wetgevend Lichaam, de volgende dag op 29 augustus, vlogen de beschuldigingen naar alle kanten: naar de Oranjes, naar het Staatsbewind, maar ook naar de keizer. Frustratie dat de Bataafse politiek noch de Bataafse diplomatie partij was voor die van Frankrijk, zocht haar uitweg. De keizer had ingegrepen in een van de meest soevereine rechten: het sluiten van verdragen. Het

bewind inclusief Van der Goes verkeek zich enorm op de oppositie en op het effect van Wiselius' openbaarmaking van de vereffening op de publieke opinie. De deal was stellig impopulair in een tijd van Franse druk, zwak bestuur, economische malaise en hoge belastingen. Een boze bevolking, onzekere bestuurders: het lijkt erop dat de bestuurselite zich had teruggetrokken in zijn eigen gelijk. Het verdrag werd verworpen. Het moet als een blamage gevoeld hebben. Van der Goes dreigde de kop-van-jut te worden. Volgens Cäsar scheelde het weinig of men had besloten Van der Goes en Hultman 'wegens het lenen van hun hand aan het sluiten van het verdrag' te laten vervolgen voor het Nationaal Gerechtshof.²⁸

Het verweer van het Staatsbewind in zijn brief aan keizer Napoleon was even helder als openhartig. Men stelde zeer verbaasd te zijn over diens reactie omdat het bewind juist meende te voldoen aan zijn wens om zo spoedig mogelijk een definitieve vereffening met het 'Huis van Nassau' te treffen. Voor de Republiek waren de bepalingen van Amiens voldoende geweest. De daarop gevolgde Frans-Pruisische conventie van Parijs bood weliswaar een opening voor Oranje om vorderingen in te stellen ten aanzien van gedeerde particuliere inkomsten, maar de Republiek voelde zich niet gebonden aan die bepaling omdat zij geen partij bij de conventie was. Deze logica was door het hof van Berlijn met grote aandrang en met bedreigingen bestreden. De Franse ambassadeur had niet opgehouden demarches uit te voeren ter ondersteuning van de Pruisische aandrang en zelf formeel druk uit te oefenen ten gunste van een spoedig akkoord. 'Onder deze omstandigheden was het ons niet toegestaan te twijfelen aan de intenties van Uwe Keizerlijke Majesteit.' Het Staatsbewind zette uiteen dat verbeurdverklaring van de vorderingen juridisch niet mogelijk was en dat zij derhalve legitiem waren. Het was een misvatting dat de Prins een som van vijf miljoen in baar geld zou ontvangen. Men had een regeling uitgedacht, waarbij slechts vijfhonderdduizend gulden ineens zou worden betaald, terwijl de overige vierenhalf miljoen beschikbaar zou komen in de vorm van een langdurige termijnbetaling, gebaseerd op een belasting op de inkomsten uit de voormalige domeinen van Oranje in de Republiek. Het grootste deel van het bedrag zou volgens de verwachting pas na de vrede betaald kunnen worden. Het Staatsbewind betuigde fjntjes spijt dat het als gevolg van de conventie van Parijs verplicht was een bedrag van vijfhonderdduizend gulden ineens te fourneren. Het Wetgevend Lichaam had het verdrag inmiddels verworpen. Niettemin wilde men graag een reactie van Napoleon.²⁹

Maar wat hield de boodschap van Napoleon in die Ver Huell had overgebracht? Het is belangrijk om twee zaken te onderscheiden: de kwestie van het ‘cadeaugeld’, het smeergeld, en de kwestie van de schadeloosstelling. De eerste was een zaak tussen Napoleon en Talleyrand, de keizer sprak daarover niet met Ver Huell. De wens van het Bataafs gouvernement om tot vereffening van de particuliere vorderingen van Oranje te komen betwistte de keizer niet. Waar het hem om ging was:

dat hoe wettig diergelijke pretenties ook mochten zijn, men met de afdoening van dien gepaster tot na de vrede zoude kunnen vertoeven, wanneer de staat zich in een voordeliger situatie zou bevinden, daar men integendeel thans geen ander oogmerk moest hebben, dan die geleden welke ten voorschreven einde bestemd waren te employeren tot krachtdadige voortzetting van de tegenwoordige krijg, welkers goede reussite de welvaart van ons Gemenebest zoude ten gevolge hebben en het thans het ogenblik niet was om de ingezetenen daarmee te belasten.³⁰

Dat was voor Napoleon de kern: in Amsterdam en Hellevoetsluis lagen Bataafse linesschepen doelloos opgelegd. Een formele reactie op de brief van het Staatsbewind gaf hij pas op 1 oktober in de vorm van een nota waarin naar aanleiding van de grieven operationele instructies werden gegeven voor justitieel onderzoek naar het verzaken van de verdediging van de koloniën, het subiet in dienst stellen van de opgelegde linesschepen, het hermetisch afsluiten van de havens voor de handel met Engeland en een verbod op de *Gazette de Leyde* en het in Rotterdam verschijnende handelsblad *The New Merchant*. Over het vereffeningsverdrag geen woord. Het optreden van het Staatsbewind in deze kwestie werd een van de redenen waarom Napoleon zich genoodzaakt zag in het staatsbestel van de Republiek in te grijpen.

Smeergeld was in die tijd, zoals eerder gezegd, een aanvaard middel om bepaalde politieke doelen te bereiken. De kwestie van smeergeld aan Talleyrand en Sémonville ging het Bataafs bewind in feite niet aan. De aanvaardbaarheid was uiteindelijk een interne Franse aangelegenheid. Napoleon gaf zijn minister en ambassadeur in Aken dan ook een stormachtige schrobbering. Sémonville viel uit zijn gratie maar werd niet ontslagen; hij kon zich immers beroepen op instructies van Talleyrand. Talleyrand ontkende glashard, ondanks schriftelijke bewijzen, maar kwam ermee weg omdat Napoleon hem niet kon missen. ‘Quel menteur,

mais quel menteur!’, zou de keizer na afloop van het gesprek hebben geroepen.³¹ Aanwijzingen dat in de opzet van de smeergelddbetaling ook leden van het Bataafs gouvernement waren betrokken, zijn er niet. Dat lijkt ook niet logisch gezien de positie van het Huis van Oranje. Het is meer de geheimhouding en de houding die het bewind, Van der Goes en Schimmelpenninck daarbij zouden hebben ingenomen, die verwondering oproept.

Pruisen als pleitbezorger van Oranje speelde de kwestie vrij open – zij het diplomatiek vertrouwelijk. Het ging immers om de totstandkoming van een verdrag. Pruisen was geen overheersende bondgenoot van de Republiek, maar had wel een belangrijke buitenlandspolitieke stok achter de deur. Het Staatsbewind hield de kwestie ondanks de vereiste diplomatieke vertrouwelijkheid niet erg geheim. De interne meningsverschillen en hun gevolgen zijn daarvan een illustratie. Talleyrand had meer reden tot geheimhouding. Hij kende als geen ander Napoleons verbittering jegens Oranje en diens opvatting over het tekortschieten van het Staatsbewind. Geldzuchtig als hij was, gokte Talleyrand er vermoedelijk op, dat hij de keizer met het *fait accompli* van een geratificeerd verdrag kon confronteren, een truc die hij trouwens eerder met betrekking tot de Bataafse Republiek in 1801 had geprobeerd toe te passen. Hij kon die gok wagen omdat in geval van succes ongetwijfeld het Staatsbewind de schuld zou krijgen. De plannen die de keizer met de Republiek voorhad, zouden daaronder niet lijden, eerder versneld worden.

In die opzet is het de vraag wat de positie van Schimmelpenninck in Parijs was. Hij was, zelf bepaald niet Oranjegezind, steeds betrokken geweest bij een correcte afwikkeling van de schadeloosstelling. Van der Goes hield hem regelmatig op de hoogte, zoals toen hij hem inlichtte over het definitieve, weloverwogen besluit van het Staatsbewind van 5 april 1804 om de zaak met Oranje te gaan afmaken. Omgekeerd heeft Schimmelpenninck, na terugkeer in Parijs en zijn gesprek met de erfprins, na Amiens nimmer iets over de kwestie aan het papier toevertrouwd omdat hij daartoe nooit een formele instructie had ontvangen, wat hij zelfs met enige tevredenheid vaststelde in een brief aan Van der Goes in september 1804.³² Dat is vreemd, als bedacht wordt dat Van der Goes en Schimmelpenninck op behoorlijk vriendschappelijke voet stonden en Van der Goes Schimmelpenninck steeds, meestal in particuliere brieven, informeerde over de binnenlandspolitieke ontwikkelingen in Den Haag. Dan zou men denken dat hij als wederdienst Van der Goes wel had kunnen waarschuwen hoe de vlag erbij hing, bijvoorbeeld na

kennisneming van het besluit van 5 april. Vreemd is eveneens dat Van der Goes Schimmelpenninck niet langs de formele weg gevraagd heeft een expliciete visie van de keizer op het beoogde verdrag uit te lokken. Was Schimmelpenninck door Talleyrand bij de tripotage betrokken? Jean Orioux, biograaf van Talleyrand, beweerde op gezag van Paul Barras van wel. Barras baseerde zich op een nogal wild verslag over de praktijken van Talleyrand dat hij van Madame de Staël had gekregen.³³ Geloofwaardige aanwijzingen ontbreken echter. Als hij wel betrokken was, zou men verwachten dat Schimmelpenninck zich wat actiever had opgesteld.

Talleyrand moest in april 1804 in opdracht van Napoleon Schimmelpenninck vertrouwelijk informeren over zijn voornemen in de Bataafse Republiek in te grijpen vanwege het slappe bestuur. De minister was opgedragen een diepgaande analyse van de politieke toestand in de Republiek te maken. Misschien is Schimmelpenninck toen iets ter ore gekomen. Misschien heeft hij toen gemeend dat het, met het oog op de mogelijke vervulling van zijn politieke ambities, beter was inzake het vereffeningsoverdrag absolute afzijdigheid te betrachten. Temeer omdat in Amiens het enige punt dat hij voor de Republiek had binnengehaald de verklaring was dat zij gevrijwaard werd van enige financiële schade-loosstelling aan het door hem verfoeide Huis van Oranje.

Vanuit Bataafs perspectief kan als reden van de geheimhouding worden bedacht dat de onderhandeling over de vereffening inderdaad indruiste tegen het beleid om van de Fransen verlichting van de oorlogskosten te vragen vanwege de financiële nood, en dat daarom de grootst mogelijke vertrouwelijkheid noodzakelijk was, maar welk vruchtbaar doel werd daar dan mee gediend? Er kon binnen het Staatsbewind nooit consensus worden bereikt over de onderhandeling met Oranje noch over het bedrag, gezien de opstelling van de democratische leden. Daar ligt wellicht de oorzaak van de ‘geheimhouding’ door de patricische of ‘aristocratische’ meerderheid in het Staatsbewind.

Bedrog?

De Wit heeft betoogd dat de houding van Van der Goes in deze kwestie onjuist was omdat hij de geschiedenis van Amiens kende, zich uitgesproken had tegen verdere betalingen, en aldus om Sémonville te gerieven en de aristocratie aan de macht te houden, het land bedroog.³⁴ Hij stelde dat Van der Goes in het tripotagecomplot werd ingewijd en

daaraan deelnam omdat men Sémonville nodig had om de invloed van Marmont te neutraliseren. Van der Goes waste zijn handen in onschuld, maar moest volgens De Wit geweten hebben dat hier omkoperij achter zat: ‘Dat Van der Goes niet de waarheid sprak, doch dat hij van de zaak op de hoogte was, blijkt ook hieruit, dat Napoleon toen hij de betreffende stukken bestudeerd had, het ontslag vroeg van Van der Goes.’³⁵

De kwestie van vereffening van de particuliere vorderingen van Oranje kwam door de conventie van Parijs in een ander politiek en juridisch licht te staan. Het Staatsbewind besloot daarmee in zijn handelingen rekening te houden. Voor mogelijk bedrog door Van der Goes zijn onvoldoende aanwijzingen. In zijn functie als secretaris van staat voor Buitenlandse Zaken had Van der Goes andere belangen, namelijk het zeker stellen van de erkenning van de Republiek door Pruisen en zijn belofte tot cessie van de enclaves. Het neutraliseren van de invloed van Marmont was belangrijk, maar niet zijn hoofdzorg. Bovendien bleek Sémonville geen partij voor de generaal. Indien Besier kon vermoeden dat er omkoperij speelde, zou Van der Goes op diezelfde gedachte kunnen zijn gekomen. Op het woord van een ambassadeur moet men kunnen vertrouwen, toch slaagde Van der Goes er maar niet in via Sémonville een schriftelijk bewijs van de instemming van de keizer voor de vereffening te krijgen. Hij activeerde Schimmelpenninck hiervoor onvoldoende. De ‘radiostilte’ van Schimmelpenninck is, zeker in de bestaande relatie tussen beide mannen, een opmerkelijk hiaat in hun communicatie. Of Van der Goes wel of niet zijn eigen vermoedens heeft gehad over ‘tripotage’, is niet te achterhalen. Dat Van der Goes zijn correspondentie over deze zaak opzettelijk manipuleerde of achteraf liet verdwijnen, zoals De Wit betoogde, lijkt gezien het karakter van Van der Goes zeer onwaarschijnlijk. Zo machiavellistisch als De Wit zijn rol schetste, was Van der Goes nu ook weer niet. Hij lijkt eerder te goed van vertrouwen te zijn geweest.

Napoleon heeft overigens in feite nimmer zijn ontslag geëist.³⁶ Waarom zou hij? Hij ontsloeg zijn eigen minister en ambassadeur ook niet. Hij zou zijn pijlen aan het eind van het jaar richten op de leden van het Staatsbewind, nota bene in de eerste plaats op de ‘democratische’ leden! In een oprisping van militante onafhankelijkheid hadden zij (Van der Goes was in Parijs) gedurfd een order uit te vaardigen aan de Bataafse beambten en officieren om geen bevelen ter bestrijding van de smokkelhandel met Engeland op te volgen van de Franse militaire en civiele autoriteiten. Dit werd als een schoffering van Marmont en een belediging van Frankrijk opgevat. In het rapport over de politieke situatie in de

Maarten van der Goes, physionotrace
door Gilles-Louis Chrétien, ca. 1804

Republiek dat Talleyrand eindelijk in december bij de keizer indiende, was het oordeel over Van der Goes: ‘homme capable, agréable à tous les partis, très propre à sa place, et qui parait rentré, depuis la reprise de la guerre, dans la route convenable aux intérêts de la France, après avoir ourdé pendant la paix quelques petites intrigues pour rendre à son pays une indépendance impossible’.³⁷ Onder de omstandigheden geen slecht iudicium.

Laster en liefde

De verhouding tussen Van der Goes en Schimmelpenninck liep toch wel averij op. Van der Goes verzuimde weliswaar zelf het initiatief te nemen tot een *double check* van de instemming van de keizer, maar liet wel op 1 september 1804 in zijn uiteenzetting van het gebeurde rond de mislukte ratificatie aan Schimmelpenninck tussen de regels merken dat het hem bevreemdde dat hij van de ambassadeur nooit enige waarschuwing had ontvangen. Dat was hem diep tegengevallen. Enige dagen later oefende Van der Goes nog eens extra druk uit op een spoedigst vertrek van Schimmelpenninck naar Napoleon in Aken en schreef: ‘ik krijg mede over die negotiatie ene rijke portie van laster’. Maar, voegde hij erbij: ‘de zaak betreffende het Huis van Oranje zal zich, zo ik vertrouw, van zelve wel opklaren’.³⁸ Schimmelpenninck ging uiteindelijk half september naar Keulen waar de keizer zich inmiddels bevond en ontving daar zijn opdracht tot het formuleren van zijn ideeën voor een algehele staatshervorming.

In het verleden was ‘laster’ – ofwel harde kritiek – voor Van der Goes meer dan eens een reden geweest om zijn ontslag aan te bieden. Dit keer deed hij dat niet. Zijn humeur werd getroost omdat hij, juist tijdens het gedoe rond de afrekening met Oranje, verliefd was geworden. Op 12 augustus was Van der Goes getrouwd met de vierentwintig jaar jongere Constance Louise de Bosset, dochter van een Zwitsers officier in staatse dienst, Henry Louis de Bosset, en Cornelia Jacoba van Schuylenburch.³⁹

Met zijn jonge vrouw, die Louise werd genoemd, maakte Van der Goes deel uit van de staatsdelegatie van Brantsen en Van Haersolte die begin november in Parijs aankwam om de plechtigheden rond de troonsbestijging van Napoleon bij te wonen, die zich op 18 mei tot keizer had laten uitroepen.

Intussen werd Schimmelpenninck geheel in beslag genomen door de bijzondere opdracht waarmee de keizer hem belastte. De Republiek

*Constance Louise de Bosset (1775-1837),
tweede echtgenote van Maarten van der Goes.
Physionotrace door Gilles-Louis Chrétien, ca. 1804*

moest een bewind naar bonapartistische snit krijgen, in macht geconcentreerd en in omvang aanzienlijk beperkt. Op deze wijze kon inlijving bij Frankrijk worden voorkomen of in ieder geval worden uitgesteld. Ondanks zijn eerdere tegenzin tegen een presidentieel stelsel, schaarde Van der Goes zich daarom bij diegenen die meenden dat een man als Schimmelpenninck in de beste positie was het vaderland te redden.⁴⁰

Het verblijf van de delegatie in Parijs was geen succes. Tijdens de officiële audiëntie in de Tuilerieën was de keizer diplomatiek beminnelijk, maar gaf geen krimp ten aanzien van verlichting van de oorlogsverplichtingen. Hij merkte wel op dat een bewind van twaalf personen te talrijk was om de Republiek de besluitvaardigheid te geven die zij nodig had.⁴¹ Schimmelpenninck kon niet anders dan de delegatie in zijn omgeving dulden, maar betrok haar niet erg bij zijn cruciale gesprekken met Napoleon. Uit de correspondentie met zijn vrouw Catharina blijkt dat Schimmelpenninck liever met iemand als viceadmiraal en Napoleonvereerder Ver Huell over de toekomst van het land sprak. Volgens Delprat wantrouwde Schimmelpenninck de leden van de delegatie, omdat zij zijn plannen wel eens zouden kunnen dwarsbomen. Brantsen was gepikeerd door de geringschatting waarmee de ambassadeur de delegatie behandelde door haar leden niet met de juiste rang aan de keizer te presenteren en geen enkele ontvangst aan te bieden, nadat zij een diner bij aankomst had moeten missen als gevolg van 'rijtuigpech' onderweg.⁴²

Van der Goes was, toen hij zijn huwelijksvoornemen aankondigde, ervan overtuigd dat zijn keuze Schimmelpenninck en zijn vrouw zou behagen. Het tegendeel bleek waar, althans wat Schimmelpenninck betrof. Zijn oordeel over de jonge mevrouw van der Goes was niet mals. Wachtend op de kroning die pas op 2 december zou plaatsvinden, nam de delegatie deel aan vele representatieve verplichtingen. Schimmelpenninck aan Catharina: 'Mevrouw van der Goes voldoet (dit blijve geheel onder ons) nergens. Zij affecteert overal verveling, onverschilligheid en ik weet niet wat. De arme man schijnt zwaar verliefd. Ik houd hem voor geïndeerd.' Een week later: 'Van der Goes en zijn vrouw zijn beide onpasselijk, zodat zij op onderscheidene diners hebben moeten bedanken. Tot nog toe reüseeert dat jonge vrouwtje maar in het geheel niet. Zij heeft het air van zich overal te ennuyeren en dus ennuyeert zij ook iedereen. Ik vreeze dat de goede man daarmee recht zal geschoren zijn. Intussen moet ik tot haar verschoning zeggen dat zij schijnt drie maanden zwanger te zijn en dat dit haar eventueel onpasselijk maakt.'

Ik hope dat Van der Goes door de geboorte van een kind zal gededomageerd worden voor vele onaangenaamheden welke ik gelove dat dit huwelijk hem zal op de hals halen. Niet dat ik het mens eigenlijk voor slecht houde, maar nietig, nufferig, enfin nul in comparatie van zijn eerste vrouw.’ Op de kroningsdag verkoos Louise niet mee te gaan naar de kille Notre Dame-kathedraal maar de stoet gade te slaan vanuit een particulier huis. Van der Goes bleef thuis, hij leed aan spit. Schimmelpenninck vertelde Catharina over de Spartaanse omstandigheden waaronder de delegatie het ritueel moest uitzitten: ‘Het koude weer heeft de aanschouwing vooral de dames geweldig doen lijden en kan niet missen van ziekten te veroorzaken, daar hunne kleding en de statie niet ge-doogde enig deksel (...) te baat te nemen. Het weer was zo koud, vooral in die immense cathedraal, dat zelfs de heren het niet konden uithouden.’ Het was maar goed, voegde hij eraan toe, dat Catharina er niet bij kon zijn. Nogal flauw om dan van een zwangere vrouw wel te verwachten in een dun empiregewaad de kilte te trotseren. En zo ging het nog een paar brieven door. In een *À propos* vroeg hij Catharina of Van der Goes haar wel de eenentwintig louis d’or had terugbetaald die hij had voorgeschoten voor het portret van de bewonderde eerste mevrouw van der Goes!⁴³

De afscheidsaudiëntie bij de keizer op 7 januari 1805 was een koude douche. De keizer las de vertegenwoordigers van het Staatsbewind, dat kort daarvoor het in Franse ogen beledigende ‘douane-besluit’ had genomen, uitvoerig de les. Brantsen, Van Haersolte en Van der Goes konden na het gesprek geen andere conclusie trekken dan dat de constitutie van 1801, en daarmee het Staatsbewind, had afgedaan. Napoleon bracht Brantsen en Van der Goes hun onderhoud vorig jaar in Brussel in herinnering en zei tot Van der Goes: ‘Et bien, Monsieur *Vander Goës*, heeft U mij niet gezegd dat U liever niet geregeerd wenste te worden door Uw gelijke? Wie wilt U dan? Wilt U Schimmelpenninck? Wilt U de prins van Weilburg?⁴⁴ Wilt U soms voor een paar jaar de Prins van Oranje? *Je m’en fiche!* Van der Goes zou volgens Delprat hebben geantwoord: ‘Sire! De enige regering die ik zou willen hebben voor het welzijn van mijn land is die welke het vertrouwen van Uwe Majesteit heeft.’ Waarop de keizer reageerde met: ‘Wilt U Schimmelpenninck? Welnu, U zult hem hebben!’, maar zover was de delegatie nog niet.⁴⁵ Schimmelpenninck, die er zelf om protocollaire reden niet bij was, deed verslag aan Catharina: ‘De heren waren niet zeer tevreden. Zeer ontsteld en aangedaan. Die heren hebben over het geheel weinig genoeg van hun zending herwaarts gehad en dit afscheid zal hun terugreis niet vrolijk maken.

Hoezeer gij weet dat ik personeel geen reden heb om mij noch over deze noch over de overige leden van ons tegenwoordig gouvernement te loueren, zo betuige ik toch dat ik bij het horen van het verslag van deze afscheidsaudiëntie zeer penibele gewaarwordingen gevoeld heb. Heb meer en meer reden dat ik spoedig afreizen zal.⁴⁶

Quelques années produisent
souvent une métamorphose
inattendue dans les plus
grands intérêts des peuples.
Il importe alors aux peuples
d'être gouvernés par des hommes
qui saisissent à temps cette
métamorphose, et qui ne se
rôdisent pas contre des
anciennes idées, condamnées
par des faits nouveaux.

Het kattenbelletje dat Maarten van der Goes
aan Brantsen in Parijs stuurde